

**TRƯỜNG ĐẠI HỌC VĂN HÓA HÀ NỘI
KHOA DI SẢN VĂN HÓA**

**SƯU TẬP TRANH THỜ CỦA DÂN TỘC GIÁY ĐANG
LƯU GIỮ TẠI BẢO TÀNG TỈNH LÀO CAI**

KHÓA LUẬN TỐT NGHIỆP

NGÀNH BẢO TÀNG HỌC

Mã số: 52320305

***Người hướng dẫn:* ThS. TRẦN ĐỨC NGUYỄN**

Sinh viên thực hiện: DƯƠNG THỊ HÀ

HÀ NỘI - 2013

MỤC LỤC

MỞ ĐẦU	1
1. Lý do chọn đề tài	1
2. Mục đích nghiên cứu của đề tài	2
3. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu	3
4. Phương pháp nghiên cứu	3
5. Bố cục của khóa luận	3
CHƯƠNG 1: KHÁI QUÁT VỀ BẢO TÀNG TỈNH LÀO CAI VÀ VẤN ĐỀ XÂY DỰNG SƯU TẬP HIỆN VẬT BẢO TÀNG	4
1.1 Khái quát về Bảo tàng tỉnh Lào Cai	4
<i>1.1.1 Sự ra đời và phát triển của Bảo tàng tỉnh Lào Cai</i>	4
1.1.1.1 <i>Giai đoạn trước năm 1991</i>	4
1.1.1.2 <i>Giai đoạn 1991 – 1997</i>	5
1.1.1.3 <i>Giai đoạn từ năm 1997 đến nay</i>	6
<i>1.1.2 Chức năng và nhiệm vụ của Bảo tàng tỉnh Lào Cai</i>	8
1.1.2.1 <i>Chức năng</i>	8
1.1.2.2 <i>Nhiệm vụ</i>	10
<i>1.1.3 Các hoạt động nghiệp vụ của Bảo tàng tỉnh Lào Cai</i>	12
1.1.3.1 <i>Hoạt động nghiên cứu khoa học</i>	12
1.1.3.2 <i>Hoạt động sưu tầm</i>	13
1.1.3.3 <i>Hoạt động kiểm kê, bảo quản</i>	14
1.1.3.4 <i>Hoạt động trưng bày</i>	15
1.1.3.5 <i>Hoạt động tuyên truyền, giáo dục</i>	17
1.1.3.6 <i>Hoạt động kiểm kê, xếp hạng di tích</i>	18
1.2 Sưu tập và vai trò của sưu tập hiện vật bảo tàng	19
1.2.1 <i>Khái niệm sưu tập hiện vật bảo tàng</i>	19
1.2.2 <i>Vai trò của sưu tập hiện vật đối với các hoạt động bảo tàng</i>	22
1.3 Hoạt động xây dựng sưu tập hiện vật tại Bảo tàng tỉnh Lào Cai	24

CHƯƠNG 2: NỘI DUNG VÀ GIÁ TRỊ SƯU TẬP TRANH THỜ CỦA DÂN TỘC GIẤY ĐANG LƯU GIỮ TẠI BẢO TÀNG TỈNH LÀO CAI	26
2.1 Vài nét về tín ngưỡng của dân tộc Giấy.....	26
2.2 Quá trình nghiên cứu, sưu tầm tranh thờ của người Giấy tại Bảo tàng tỉnh Lào Cai	28
2.3 Sưu tập tranh thờ của dân tộc Giấy tại Bảo tàng tỉnh Lào Cai.....	30
2.4 Đặc điểm loại hình trong tranh thờ của người Giấy đang được lưu giữ tại Bảo tàng tỉnh Lào Cai.....	33
2.4.1 <i>Tranh Thập điện Diêm Vương</i>	33
2.4.2 <i>Chủ đề phản ánh về Đạo Giáo</i>	42
2.4.3 <i>Chủ đề phản ánh tín ngưỡng bản địa</i>	52
2.5 <i>Giá trị của sưu tập tranh thờ của người Giấy đang lưu giữ tại Bảo tàng tỉnh Lào Cai</i>	54
2.5.1 <i>Giá trị văn hóa:</i>	54
2.5.2 <i>Giá trị giáo dục:</i>	56
2.5.3 <i>Giá trị nghệ thuật:</i>	57
CHƯƠNG 3: MỘT SỐ GIẢI PHÁP NHẪM NÂNG CAO CHẤT LƯỢNG BẢO QUẢN VÀ PHÁT HUY GIÁ TRỊ SƯU TẬP TRANH THỜ CỦA DÂN TỘC GIẤY ĐANG LƯU GIỮ TẠI BẢO TÀNG TỈNH LÀO CAI ..	60
3.1 Thực trạng công tác bảo quản và phát huy giá trị của sưu tập tranh thờ của người Giấy đang lưu giữ tại Bảo tàng tỉnh Lào Cai.....	60
3.1.1 <i>Thực trạng công tác bảo quản sưu tập</i>	60
3.1.1.1 <i>Đăng ký, quản lý sưu tập tranh thờ</i>	60
3.1.1.2 <i>Công tác bảo quản sưu tập</i>	62
3.1.2 <i>Thực trạng công tác phát huy giá trị của sưu tập</i>	64
3.2 Một số giải pháp nhằm nâng cao chất lượng bảo quản và phát huy giá trị tranh thờ của dân tộc Giấy đang lưu giữ tại Bảo tàng tỉnh Lào Cai.....	65
3.2.1 <i>Tiếp tục nghiên cứu, sưu tầm và hoàn thiện hồ sơ, bổ sung thông tin cho các hiện vật</i>	65

3.2.2 Đảm bảo chất lượng bảo quản cho susu tập	67
3.2.2.1 Bảo quản phòng ngừa cho susu tập.....	67
3.2.2.2 Bảo quản kỹ thuật cho susu tập	68
3.2.3 Tổ chức giới thiệu susu tập hiện vật	69
3.2.4 In ấn, giới thiệu, quảng bá về susu tập	70
KẾT LUẬN	72
TÀI LIỆU THAM KHẢO	74
PHỤ LỤC	

MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn đề tài

Tín ngưỡng thần linh và tổ tiên là một phong tục cổ truyền, tự nhiên của nhiều dân tộc trong vùng Đông Nam Á trong đó có Việt Nam. Biểu hiện thường thấy ở việc thờ cúng: trời, đất, núi sông, thổ địa, thổ công, Tam bảo (Phật, Pháp, Tăng), tổ tiên có khi thờ cúng cả các linh vật. Trong các tiết lễ theo mùa màng và giỗ chạp húy kỵ đã có đủ các hương vị màu sắc nhưng vẫn không thể thiếu mỹ thuật dân gian. Từ nhu cầu trong đời sống tâm linh mà dân gian đã sáng tạo ra tranh thờ. Dòng tranh này có lịch sử đã 300 – 400 năm nay, khắc họa chân dung một thế giới thần linh của Đạo giáo. Chúng dùng cho mục đích hành lễ với “đặc quyền” sử dụng là các thầy cúng miền núi như các thầy Mo, thầy Tào. Những thầy cúng cũng chính là những “tác giả” đầu tiên của dòng tranh này. Mỗi khi đi cúng, làm lễ “cấp sắc”, cầu mùa, đám cưới, đám phật... họ đem “các thần” cuộn lại bỏ trong túi. Đến nhà gia chủ giờ tranh ra, chăng xung quanh bàn, quanh nhà gia chủ làm lễ thỉnh các thần.

Đặc biệt người Giáy ở Lào Cai là một trong những dân tộc vẫn còn bảo lưu được nhiều loại tranh thờ, bởi lẽ đây là bảo vật thiêng liêng, tài sản riêng để phục vụ tín ngưỡng thờ cúng của họ. Nội dung tranh thể hiện quan niệm của con người thuở sơ khai về vũ trụ và triết lý về mối quan hệ giữa cuộc sống của con người với vạn vật trong vũ trụ theo tục thờ Đạo giáo, nội dung các bức tranh đã tạo được sức lan tỏa trong giáo dục con người nâng cao nhận thức về thế giới quan và vạn vật hữu linh. Nó cũng mang lại niềm tin cho con người vào thế giới tự nhiên để hướng tới giá trị cốt cách, hướng thiện của con người. Với nội dung chứa đựng nhiều giá trị giáo dục tính nhân văn cho con người vì thế tục thờ tranh dân gian được tộc người Giáy bảo tồn từ đời này qua đời khác. Tuy nhiên, hiện nay do chất liệu sẵn có nên tranh thờ của người Giáy không còn được vẽ từ nguyên liệu tự nhiên như trước đây, cùng với việc sao chép, làm lại tranh nên đã mất đi những giá trị nghệ thuật cũng như văn

hóa bản địa trong tranh thờ của dân tộc này. Thậm chí có những tranh sau khi cúng xong họ đốt đi hoặc chôn theo thầy Cúng, thầy Tào khi họ mất...Để gìn giữ và bảo lưu những giá trị truyền thống tốt đẹp của dân tộc thiểu số, Bảo tàng tỉnh Lào Cai đã sưu tầm và đưa về bảo quản tại bảo tàng bộ tranh thờ của người Giáy ở xã Cốc San – huyện Bát Xát, tỉnh Lào Cai gồm 27 tranh với nội dung khác nhau.

Tranh thờ của dân tộc Giáy không chỉ là bằng chứng về giá trị nghệ thuật, hội họa, thẩm mỹ của cha ông mà nó còn tồn tại cùng với thời gian với chất liệu dễ hư nát mà đã vượt qua được sự thử thách khắc nghiệt của thiên tai, dịch họa để trở thành di sản quý và hiếm. Ngày nay, con người khám phá thế giới đã tiến một bước dài nhưng cũng chưa thể nói là đã giải thích hết được mọi hiện tượng thiên nhiên và xã hội. Một vũ trụ quan trong tâm linh người xưa được thể hiện qua bộ tranh thờ vẫn còn là điều để chúng ta cùng nhau suy ngẫm và tìm hiểu. Đó là góc khuất luôn còn là dấu hỏi chưa thể xóa trong đời sống tinh thần mỗi người. Cho nên hệ tổ văn hóa trong thể loại tranh thờ cúng vẫn còn nguyên giá trị văn hóa – nghệ thuật. Xuất phát từ vị trí, tầm quan trọng và giá trị của tranh thờ trong đời sống đồng bào dân tộc và ý thức bảo tồn bản sắc văn hóa dân tộc, tôi đã chọn đề tài “*Sưu tập tranh thờ của dân tộc Giáy đang lưu giữ tại Bảo tàng tỉnh Lào Cai*” làm khóa luận tốt nghiệp.

2. Mục đích nghiên cứu của đề tài

- Nghiên cứu khái quát về Bảo tàng tỉnh Lào Cai.
- Giới thiệu về tín ngưỡng và đời sống tâm linh của dân tộc Giáy.
- Nghiên cứu tổng quan về các loại tranh thờ của dân tộc Giáy tại Bảo tàng tỉnh Lào Cai.
- Từ thực trạng bảo quản và phát huy giá trị tranh thờ của dân tộc Giáy lưu giữ tại Bảo tàng tỉnh Lào Cai đề ra các giải pháp nhằm bảo tồn và phát huy giá trị các loại tranh thờ đó.

3. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu

- Đối tượng nghiên cứu: Suu tập tranh thờ của dân tộc Giáy đang được lưu giữ tại Bảo tàng tỉnh Lào Cai.

- Phạm vi nghiên cứu: Tranh thờ của dân tộc Giáy đang được lưu giữ tại Bảo tàng tỉnh Lào Cai

4. Phương pháp nghiên cứu

Khóa luận sử dụng một số phương pháp nghiên cứu như sau:

- Phương pháp luận khoa học chủ nghĩa Mác – Lênin, tư tưởng Hồ Chí Minh, quan điểm của Đảng và Nhà nước ta về vấn đề dân tộc và văn hóa.

- Phương pháp nghiên cứu liên ngành: Bảo tàng học, dân tộc học, xã hội học, văn hóa học, mỹ thuật...

- Các phương pháp nghiên cứu: Thống kê, phân tích, so sánh và tổng hợp các tài liệu, hồ sơ liên quan đến vấn đề nghiên cứu.

5. Bố cục của khóa luận

Ngoài phần Mở đầu, Kết luận, Tài liệu tham khảo và Phụ lục, nội dung chính của khóa luận được chia thành 3 chương:

Chương 1: Khái quát về Bảo tàng tỉnh Lào Cai và vấn đề xây dựng suu tập tài liệu hiện vật bảo tàng

Chương 2: Nội dung và giá trị suu tập tranh thờ của dân tộc Giáy đang được lưu giữ tại Bảo tàng tỉnh Lào Cai

Chương 3: Một số giải pháp nhằm bảo quản và phát huy giá trị suu tập tranh thờ của dân tộc Giáy đang được lưu giữ tại Bảo tàng tỉnh Lào Cai

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Bảo tàng Cách mạng Việt Nam (1994), *Sưu tập hiện vật bảo tàng*, Nxb Văn hóa Thông tin, Hà Nội.
2. Bảo tàng tỉnh Lào Cai (2009), *Số liệu hiện vật trong kho cơ sở của Bảo tàng tỉnh Lào Cai*.
3. Bảo tàng tỉnh Lào Cai, *Sổ kiểm kê bước đầu, Sổ sưu tập hiện vật bảo tàng*.
4. Nguyễn Đăng Duy (2001), *Đạo giáo với văn hóa Việt Nam*, Nxb Khoa học Xã hội, Hà Nội.
5. *Đổi mới tiếp cận dân tộc học trong bảo tàng* (2005), Nxb Văn hóa Thông tin, Hà Nội.
6. Trịnh Thị Minh Đức (chủ biên), Phạm Thu Hương (2007), *Bảo tồn di tích lịch sử văn hóa*, Nxb Đại học Quốc gia Hà Nội, Hà Nội.
7. Henri Maspero, Lê Diên (dịch), *Đạo giáo và các tôn giáo Trung Quốc*, Nxb Khoa học Xã hội, Hà Nội.
8. Nguyễn Thị Huệ (2002), *Nghiên cứu nguồn sử liệu hiện vật bảo tàng*, Nxb Chính trị Quốc gia, Hà Nội.
9. Nguyễn Thị Huệ (2005), *Lược sử sự nghiệp bảo tồn bảo tàng Việt Nam từ năm 1945 đến nay*, Trường Đại học Văn hóa Hà Nội, Hà Nội.
10. Nguyễn Thị Huệ (2008), *Cơ sở bảo tàng học*, Nxb Đại học Quốc gia Hà Nội, Hà Nội.
11. Nguyễn Thị Huệ (2011), *Sưu tầm hiện vật bảo tàng*, Nxb Lao động, Hà Nội.
12. Kaulen M.E (2006), *Sự nghiệp bảo tàng của nước Nga*, Cục Di sản văn hóa, Hà Nội.
13. Vũ Ngọc Khánh, Phạm Minh Thảo (2005), *Từ điển Việt Nam văn hóa tín ngưỡng phong tục*, Nxb Văn hóa Thông tin, Hà Nội.
14. Phan Ngọc Khuê (2001), *Tranh Đạo giáo ở Bắc Việt Nam*, Nxb Mỹ thuật, Hà Nội.
15. *Luật Di sản văn hóa*, Nxb Chính trị Quốc gia, 2001.

16. Đặng Văn Lung, Hoàng Văn Trụ, Nguyễn Sông Thao (1997), *Phong tục tập quán các dân tộc Việt Nam*, Nxb Văn hóa dân tộc, Hà Nội.
17. Cung Khắc Lược, Phan Ngọc Khuê, Đỗ Đức (2006), *Tranh thờ các dân tộc thiểu số phía Bắc*, Nxb Lao động xã hội, Hà Nội.
18. Nguyễn Thị Minh Lý (2004), *Đại cương về cổ vật ở Việt Nam*, Trường Đại học Văn hóa Hà Nội, Hà Nội.
19. Vi Hồng Nhân (2004), *Văn hóa các dân tộc thiểu số từ một góc nhìn*, Nxb Văn hóa dân tộc, Hà Nội.
20. Hoàng Phê (chủ biên) (2005), *Từ điển tiếng Việt*, Nxb Đà Nẵng.
21. Sở Văn hóa Thể thao và Du lịch tỉnh Lào Cai (2009), *Quyết định số 15/2009/QĐ – UBND tỉnh Lào Cai*.
22. Lê Ngọc Thắng (chủ biên), Lâm Bá Nam (1990), *Bản sắc văn hóa các dân tộc Việt Nam*, Nxb Văn hóa dân tộc, Hà Nội.
23. Trần Ngọc Thêm (1998), *Cơ sở văn hóa Việt Nam*, Nxb Giáo dục, Hà Nội.
24. Ngô Đức Thịnh (2001), *Tín ngưỡng và văn hóa tín ngưỡng ở Việt Nam*, Nxb Khoa học Xã hội, Hà Nội.
25. Đàm Hoàng Thụ (1998), *Bảo tồn và phát huy di sản văn hóa nghệ thuật ở nước ta hiện nay*, Nxb Văn hóa Thông tin, Hà Nội.
26. Chu Quang Trứ, Cung Khắc Lược, *Tranh cổ Việt Nam*, Nxb Văn hóa Thông tin, Hà Nội.
27. Trường Đại học Văn hóa Hà Nội (1990), *Cơ sở bảo tàng học*, Tập 1, 2, 3.
28. Ủy ban Nhân dân tỉnh Lào Cai (1992), *Quyết định thành lập Bảo tàng tỉnh Lào Cai*.
29. Nguyễn Bá Vân, Phan Ngọc Khuê (giới thiệu), *Tranh dân gian Việt Nam*, Nxb Văn hóa dân tộc, Hà Nội.
30. Viện dân tộc học (1983), *Sổ tay về các dân tộc ở Việt Nam*, Nxb Khoa học Xã hội, Hà Nội.